УДК 378.018.43

№ держреєстрації 0116U004581
Інв. №

Міністерство освіти і науки України
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
(КрНУ)
39600, м. Кременчук, Полтавської обл., вул. Першотравнева, 20
Тел. (05366) 3-60-00

ЗВІТ
ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ РЕФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗМІСТУ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩОЇ ШКОЛИ В УКРАЇНІ
(ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ)
(заключний)

2020

УДК 378.018.43

№ держреєстрації 0116U004581
Інв. №

Міністерство освіти і науки України
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
(КрНУ)
39600, м. Кременчук, Полтавської обл., вул. Першотравнева, 20
Тел. (05366) 3-60-00

ЗАТВЕРДЖУЮ
Перший проректор,
д-р біол. наук, проф.
_____В.В.Никифоров

ЗВІТ
ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ РЕФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗМІСТУ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩОЇ ШКОЛИ В УКРАЇНІ (ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГЧНИЙ АСПЕКТ)
(заключний)

Керівник теми НДР
д-р пед. наук, проф. _____ Т.Б.Поясок

Рукопис закінчено 15.12.2020

Результати розглянуто Науково-технічною радою КрНУ,

протокол № 9 від 17. 12. 2020 р.

СПИСОК АВТОРІВ

Керівник,
д-р пед. наук, професор _____ Т.Б.Поясок
(Розділ 2, висновки)

Науковий співробітник,
канд. пед. наук, доцент _____ О.І.Беспарточна
(Вступ, розділ 1)

Нормоконтролер _____О.О.Булай

РЕФЕРАТ

Звіт з НДР: 38 с., 4 рис., 28 джерел.

РЕФОРМУВАННЯВИЩОЇ ШКОЛИ; ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ; СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНА ПІДГОТОВКА; ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ; ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ.

*Мета роботи:*Визначення організаційно-педагогічних умов підвищення ефективності соціально-гуманітарної підготовки студентів закладів вищої освіти в умовах дистанційного навчання.

*Об'єкт досліджень:*професійна підготовка майбутніх фахівців у закладах вищої освіти.

Предмет досліджень:організаційно-педагогічні умовипідвищення ефективності соціально-гуманітарної підготовки студентів закладів вищої освіти в умовах дистанційного навчання.

Основні наукові та практичні результати: визначено організаційно-педагогічні умовипідвищення ефективностісоціально-гуманітарної підготовкистудентів закладів вищої освітив умовах дистанційного навчання; визначеноструктурні компоненти соціально-гуманітарної компетентності студентів в умовах дистанційного навчання; уточнено сутність понять: «соціально-гуманітарна підготовка», «соціально-гуманітарна компетентність», «дистанційна освіта», «дистанційне навчання»; подальшого розвитку набули положення щодо оптимізації процесу соціально-гуманітарної підготовки студентів закладів вищої освіти в умовах дистанційного навчання.

Оновленозміст соціально-гуманітарних дисциплін, розроблено дистанційні навчальні курси дисциплін соціально-гуманітарного циклу на платформі Moodle та впроваджено їх в освітній процес, розроблено методичні матеріали для проведення семінарських занять із застосуванням активних методів дистанційного навчання; підготовлено методичні рекомендації для викладачів та студентів «Організація дистанційного навчання у закладах вищої освіти засобами платформи Moodle».

Визначені організаційно-педагогічні умовипідвищення ефективностісоціально-гуманітарної підготовкистудентів закладів вищої освітив умовах дистанційного навчанняможуть бути використані в якості підґрунтя для моделювання відповідного процесу для студентів різних спеціальностей, у самоосвітній діяльності викладачів та студентів, у післядипломній освіті та в якості підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників.

ЗМІСТ

ВСТУП……..6

1. Упровадженняелементівдистанційногонавчання для організаціїсоціально-гуманітарноїпідготовки студентів……..7
2. Організаційно-педагогічні умови підвищення ефективності соціально-гуманітарної підготовки студентів в умовах дистанційного навчання……19

Висновки……34

Перелік джерел посилання…….35

ВСТУП

Соціальні та глобальні проблеми науково-технічної перебудови світу призводять до зміни світоглядних орієнтирів людства. Забезпечення потреб індустріального суспільства у XX столітті сприяло економічному зростанню, але виснажило ресурси Землі та погіршило екологічний стан довкілля. Для подолання негативних наслідків зазначених процесів у світі набула актуальності концепція сталого розвитку. Економічним підґрунтям сталого розвитку є освіта, яка має сформувати нові суспільні погляди до соціально-економічного буття.

Систематичне коригування вимог до майбутніх фахівців з вищою освітою та зростання обсягу їхніх професійних знань потребує якісної підготовки та безперервного підвищення професійної компетентності. Високий рівень професіоналізму зазначених фахівців забезпечується не лише фаховими компетентностями, а й наявністю та рівнем «м'яких» навичок (*softskillscompetencies*), які сприяють розвитку особистості майбутнього фахівця. Ці компетентності мають бути сформованими під час здобуття вищої освіти у межах соціально-гуманітарної підготовки, яка створює ціннісний базис на шляху до сталого розвитку.

Соціально-гуманітарна підготовка забезпечує формування світогляду особистості, розвиває індивідуальність, критичне мислення, соціальну відповідальність, сприяє адаптації до мінливих соціально-економічних умов життєдіяльності. Однак, скорочення кількості соціально-гуманітарних дисциплін в освітньо-професійних програмах вимагає оптимізації та модернізації освітнього процесу, зміни підходів до викладання цих дисциплін, упровадження в освітній процес сучасних освітніх технологій, зокрема, дистанційних. Дистанційні технології навчання розширюють можливості педагогічної взаємодії викладача і здобувача освіти, роблять її більш доступною, вільною та психологічно комфортною, забезпечуючи повне виконання дидактичних завдань.

Стратегічні завдання, що стосуються необхідності модернізації змісту вищої освіти задекларовані в нормативних документах та положеннях законодавства України. Актуальність проблеми, її практична значущість та недостатня наукова розробленість зумовили необхідність прийняття рішення щодо розробки технології організації соціально-гуманітарної підготовки студентів закладів вищої освіти в умовах дистанційного навчання**.**

1 УПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ

Зміни, що відбуваються сьогодні в суспільстві, вимагають адекватної трансформації системи освіти, а саме: забезпечення можливості навчатися протягом усього життя, надання всім громадянам рівних можливостей доступу до отримання освіти завдяки зняттю вікових, соціальних та організаційних обмежень, можливості формування й реалізації індивідуальної освітньої траєкторії для кожного майбутнього фахівця з урахуванням його психофізіологічних особливостей, уподобань, інтересів та здібностей, можливості обирати певні навчальні курси та зручний для суб'єкта навчання час.

Сучасна модернізація вищої освіти стимулюється соціальним замовленням суспільства, а тому ставить нові вимоги до рівня підготовки майбутніх фахівців. Такими вимогами нині є: уміння знаходити, аналізувати і систематизувати важливу інформацію, розвиток критичного мислення, самостійна творча діяльність. Здобувачам вищої освіти необхідно сьогодні навчитися працювати з великим обсягом інформації: розуміти основний сенс того, що вони вивчають, спиратися на факти, узагальнювати відомий матеріал та робити обґрунтовані висновки. Тому відбувається інтеграція інформаційного середовища до системи освіти і залучення Інтернет-ресурсів. Упровадження сучасних ІКТ відкриває нові перспективи для підвищення ефективності та вдосконалення організації освітнього процесу у ЗВО України. Відбувається суттєва зміна парадигми освіти – значна роль надається методам активного пізнання, самоосвіті, дистанційним освітнім технологіям [1].

У процесі вивчення можливостей упровадження елементів ДН для організації СГП студентів у ЗВО спиралися на законодавчі акти, які регулюють процес розвитку та упровадження ДН у систему вищої освіти та на наукові праці вітчизняних та іноземних учених.

Нормативно-правове обґрунтування розвитку дистанційної освіти в Україні знайшло відображення у державних документах – Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті (2001), Національна стратегія розвитку

освіти в Україні на період до 2021 року (2013), Законах України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні (2000), Положенні про дистанційне навчання (2013).

Технології ДН притаманна особлива навчально-пізнавальна мотивація, що створюється мережею Інтернет. Вона є однією з найбільш перспективних систем підготовки фахівців, оскільки має високу ступінь мобільності, охоплення за предметними галузями знань, контингенту студентів. Основу освітнього процесу при ДН складає цілеспрямована і контрольована інтенсивна самостійна робота студента, який може навчатися в зручному для себе місці, за індивідуальним розкладом, маючи при собі комплект спеціальних засобів навчання і погоджену можливість контакту з викладачем.

Дистанційне навчання було вперше впроваджене у Великобританії і сьогодні активно використовується мешканцями Європи для отримання освіти. Дослідження та аналіз організації та впровадження ДН за кордоном [2] продемонстрували, що воно може повноцінно розвиватися лише за наявності ряду складових, які наведено на рис. 1.1.

Рисунок 1.1 -Складові повноцінного розвитку дистанційного навчання

В Україні ДН перебуває на етапі активного становлення, що визначається умовами економічного розвитку країни та державною політикою в освітній галузі: вивчається світовий досвід у галузі ДН, розробляється відповідна теоретична база, створюються центри ДН, накопичується практичний досвід.

Розуміючи важливість розвитку дистанційного навчання, робоча група МОНУ здійснила розробку Положення про дистанційне навчання, затверджене наказом МОН України №466 від 25.04.2013 р. Положення визначає основні, визначальні принципи побудови дистанційного навчання у закладах освіти.

Розглянемо актуальні для дослідження концепції Положення:

– дистанційна форма навчання з прийняттям Положення нарешті стала «не експериментальною», а повноцінною окремою формою навчання;

– чітко визначено можливу сферу застосування дистанційного навчання в різних закладах освіти;

– передбачено гнучкі умови впровадження дистанційного навчання як окремої форми і дистанційних технологій у навчальному процесі за всіма іншими формами навчання;

– передбачено можливість дистанційного навчання іноземців, що вкрай необхідно для участі українських ЗВО у повноцінному конкурентному світовому освітньому середовищі. Це потребує повноцінних навчальних матеріалів іноземними мовами, насамперед англійською [3].

Дистанційна форма навчання має реалізовуватися згідно з державними стандартами освіти. Тому її введення у ЗВО можливе лише за погодженням МОНУ. Для отримання такого дозволу необхідно мати відповідний рівень нормативно-методичного (методичні рекомендації щодо розробки та використання педагогічних та ІКТ ДН; критерії, засоби й системи контролю якості ДН; змістовне, дидактичне та методичне наповнення дистанційних курсів), кадрового (науково-педагогічні працівники), технічного (матеріальні об’єкти та технічне обладнання) та програмного забезпечення (апаратні засоби: персональні комп’ютери, мережеве обладнання, джерела безперебійного живлення, сервери,

обладнання для відеоконференц-зв’язку тощо; програмне забезпечення загального та спеціального призначення, яке має бути ліцензійним або побудованим на програмних продуктах з відкритими кодами). Визначальне значення має професіоналізм педагогічних, науково-педагогічних працівників, методистів у галузі технологій Elearning (електронне навчання). Положення чітко визначає необхідність відповідного підвищення їх кваліфікації з дистанційних технологій в обсязі не менш як 108 годин за ліцензованими МОНУ програмами [3].

Освітній процес за дистанційною формою навчання здійснюється у таких формах: самостійна робота, навчальні заняття, практична підготовка, контрольні заходи. Основною формою організації освітнього процесу за дистанційною формою є самостійна робота. Крім того, у ЗВО під час організації освітнього процесу за будь-якою формою навчання можна використовувати технології ДН для навчально-методичного забезпечення самостійної роботи, контрольних заходів, а також і під час занять. Освітній процес організовується відповідно до освітніх програм та робочих навчальних планів з урахуванням їх адаптації до дистанційної форми навчання [1].

Ефективний розвиток нашої країни та її інтеграція у світову спільноту потребують фахівців, які здатні самостійно розв’язувати складні багатофакторні проблеми, приймати та реалізовувати відповідальні рішення у різноманітних ситуаціях професійної виробничої діяльності та щоденного життя. Покладений сьогодні в основу освітньої системи компетентнісний підхід саме і передбачає не традиційне постачання знань здобувачу освіти та розвинення певних здібностей, а його цілеспрямовану підготовку до практичного застосування цих знань у різних професійно-виробничих та життєвих ситуаціях.

Визначимо основні чинників, що обумовлюють необхідність упровадження ДН до соціально-гуманітарної підготовки студентів.

По-перше, змінюється стиль навчання: значна частина навчального часу проходить не в аудиторії з викладачем, а в режимі самостійної роботи. Існує реальний дефіцит навчального часу на вивчення дисциплін соціально-гуманітарного спрямування. Тижневе навчальне навантаження для соціально-

гуманітарних дисциплін складає 1-2 години, що складає 8-11% загального навантаження.

Стає очевидним, що в умовах постійного збільшення обсягу нової інформації з соціально-гуманітарних знань і обмеження часу на її засвоєння, провідна роль у формуванні соціально-гуманітарної компетентності майбутнього фахівця відводиться самостійній роботі. І тут необхідно зосередити увагу на тому, що самостійна робота студентів в умовах ДН має ряд принципових переваг та відмінностей від самостійної роботи під час традиційного навчання:

– самостійна робота в умовах ДН є абсолютно керованою науково-педагогічним працівником, оскільки на кожному її етапі ставляться конкретні мета та завдання, а також постійно контролюється їх виконання. За необхідності надаються оперативні консультації та допомога з боку викладача, як у режимі online так і в режимі offline (Інтернет, електронна пошта, скайп, телефон, сучасні месенджери: Viber, Telegram, WhatsApp та ін.);

– самостійна робота здійснюється за індивідуальним планом, у зручному для здобувача освіти місці, темпі, послідовності;

– навчально-методичне забезпечення самостійної роботи не обмежується лише методичними рекомендаціями, переліком літературних джерел та тем для опанування, а здійснюється за допомогою дистанційних навчальних комплексів, курсів та інших комп’ютерних засобів навчання;

– здобувач вищої освіти повинен володіти методами планування та організації самостійної роботи з навчальним матеріалом в системі ДН, мати навички самоосвіти та навички роботи з комп’ютером і мережею Інтернет [1].

По-друге, поглиблюється інтеграція навчання з науково-дослідною діяльністю. Замість традиційного репродукування знань студенти залучаються до процесу пошуку та відкриття нових знань.

У професійної підготовки студенти виконують цілу низку навчально-дослідних та науково-дослідних робіт: курсові роботи, доповіді на конференціях, підготовка рефератів, звіти за результатами лабораторних робіт, наукові повідомлення на спеціальних семінарах, написання наукових статей, виконання

випускного дослідження. Кожен з вищеназваних видів робіт відрізняється один від одного обсягом та рівнем складності. Одні види робіт (доповіді, реферати, наукові повідомлення) містять лише огляд наукової літератури і періодики та власну критичну оцінку, інші види робіт (лабораторні звіти, курсові роботи, магістерські дослідження) є результатом власної науково-дослідної роботи здобувача освіти [1].

В. Прошкін [4] розглядає науково-дослідну діяльність студентів як систему методів, засобів і заходів підготовки творчої особистості, формування ціннісного відношення до творчої діяльності, розвитку дослідницької компетентності та наукової творчості. Вчені Л. Кулик та А. Ткаченко [5], досліджуючи формування умінь та навичок науково-дослідної діяльності студентів-фізиків, визначають, що основною метою науково-дослідної діяльності у ЗВО є створення умов для всебічного розвитку і реалізації творчого потенціалу студента. Основними завданнями науково-дослідної діяльності на думку дослідників є: 1) оволодіння здобувачами освіти методологією і методами наукового пізнання, методикою постановки та проведення експерименту; 2) формування навичок роботи з науковою літературою та сучасними інформаційними ресурсами; 3) розвиток творчого мислення та індивідуальних здібностей; 4) формування навичок самостійної науково-дослідної роботи здобувачів освіти; 5) розвиток ініціативи, самостійності в прийнятті рішень та доведення справи до логічного завершення; 6) інтеграція науково-практичного потенціалу викладача та студента, що спрямована на вирішення наукових проблем у різних галузях науки і техніки. С. Дембицька та О. Кобилянський [60] наголошують, що науково-дослідна діяльність студентів є важливим чинником підвищення ефективної професійної підготовки майбутнього фахівця у ЗВО тому, що передбачає індивідуалізацію навчання, дає змогу реалізовувати особистісно-орієнтоване навчання, розширює обсяг знань, умінь, навичок, загальнокультурних та професійних компетентностей, сприяє формуванню активності, ініціативи, допитливості, розвиває творче мислення, спонукає до самостійних пошуків.

Ми погоджуємося із думкою науковців, та вважаємо, що для успішної реалізації завдань науково-дослідної діяльності студенти повинні мати міцну соціально-гуманітарну підготовку. Так, для презентації на науковому семінарі чи конференції власних наукових напрацювань, студент повинен здійснити вибір теми та напрям дослідження; проаналізувати, систематизувати та узагальнити сучасну наукову літературу в галузі дослідження; знайти оптимальні методи для здійснення обраного дослідження; спланувати, виконати та проаналізувати результати дослідження; сформулювати висновки та узагальнення; оперувати понятійним апаратом дослідження. І саме якісна соціально-гуманітарна підготовка, на нашу думку, є запорукою успішної реалізації цього завдання. Наші спостереження, бесіди з гарантами освітніх програм, викладачами, роботодавцями тастудентами, відвідування наукових студентських конференцій, семінарів, засідань екзаменаційних комісій із захисту кваліфікаційних робіт свідчать про те, що значній частині студентам притаманні одні й ті самі помилки. За наявності відмінних результатів науково-дослідної роботи професійної – природничої тематики, спостерігається відсутність навичок презентації результатів власного дослідження для аудиторії, відсутність навичок створення мультимедійних презентацій, слабкі комунікативні здібності, невміння вести наукову дискусію та відстоювати власні ідеї [1].

Вирішенням зазначених проблем може стати застосування ДН під час соціально-гуманітарної підготовки студентів. Адже при ДН зміст навчального матеріалу можна варіювати з урахуванням потреб здобувачів освіти в контексті їхньої майбутньої професійної діяльності.

По-третє, змінюється спосіб життя самих здобувачів освіти: поширеною ситуацією серед студентів є суміщення навчання і роботи. І цей чинник відіграє вагому роль при впровадженні ДН у процес СГП студентів.

Важливим аспектом вищої освіти є розуміння її, як освіти дорослих. Традиційно навчання дорослих розглядається як підвищення кваліфікації, оволодіння новою професією та ін. Тому необхідно враховувати активність, прагнення до самостійної роботи та досвід здобувача освіти. Для успішного

впровадження елементів ДН у процес підготовки студентів необхідно враховувати, що студенти вступають на навчання найчастіше у віці 18-20 років. Психологи визначають цей вік як період «ранньої дорослості» [1]. Характерною особливістю цього періоду є те, що людина прагне до самостійного, незалежного життя, усвідомлює себе дорослою і рівноправною. Відбувається включення особистості в усі види соціальної активності та оволодіння багатьма соціальними ролями.

За твердженням Ш. Бюлера [7], протягом цієї фази вікового розвитку (до 25 років) людина, як правило знаходить своє призначення або вже має постійну професійну діяльність. При цьому особистість перебуває або на фазі адепта, коли вибір професії вже зроблено і починається (або продовжується) процес її освоєння, або на фазі адаптації, тобто оволодіння і прийняття норм професійної діяльності та професійного спілкування, розуміння сенсу професії і своєї причетності до неї [8].

Отже, здобувачі освіти є фахівцями, що мають базову або повну вищу освіту, певний професійний досвід, перебувають у віці періоду «досягнень», коли особистість використовує інтелектуальні здібності задля побудови кар’єри та визначення стилю життя вже маючи певний соціальний навчальний, професійний досвід. Варто також зазначити, що у молодому віці (20-25 років) людина є максимально працездатною, витримує найбільші фізичні і психічні навантаження, здатна оволодівати складними засобами інтелектуальної діяльності. Доволі часто зустрічається ситуація, коли на базах виробничих практик студентам пропонують працевлаштування на умовах сумісництва. І в таких випадках є неоціненним використання дистанційних технологій навчання, адже молоді люди за таких умов здатні органічно поєднувати навчання з роботою, обираючи зручне місце, режим, темп і розклад опанування навчального матеріалу.

Вартим нашої уваги є і той факт, що стрімко набирає обертів участь здобувачів освіти у реалізації спільних освітніх програм українських та закордонних ЗВО – академічна мобільність. Академічна мобільність є

інтеграційним процесом у сфері освіти, що надає можливість студентам брати участь в різноманітних освітніх або науково-дослідницьких програмах.

Відповідно до Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України (2015) [9] академічну мобільність поділяють на: *внутрішню академічну мобільність* – академічна мобільність, право на яку реалізується вітчизняними учасниками освітнього процесу у закладах вищої освіти (наукових установах) – партнерах в межах України; *міжнародну академічну мобільність* — академічна мобільність, право на яку реалізується вітчизняними учасниками освітнього процесу у ЗВО — партнерах поза межами України, а також іноземними учасниками освітнього процесу у вітчизняних ЗВО.

Зазначимо, що суттєвою перешкодою для реалізації спільних освітніх програм українських та закордонних ЗВО є обмежена академічна мобільність як науково-педагогічних працівників, так і здобувачів освіти. Тому саме активне застосування дистанційних технологій може забезпечити віртуальну академічну мобільність усіх учасників освітнього процесу.

Використання ДН при опануванні соціально-гуманітарних дисциплін полегшує корекцію індивідуальних навчальних планів для студентів, які з різних причин (участь у турнірах, олімпіадах, конференціях; хвороби) не відвідують заняття при традиційному навчанні.

Цікавими в контексті дослідження видаються ідеї, що представлені в роботі колективу авторів [10], які доводять особливу актуальність соціально-гуманітарної складової у процесі професійної підготовки студентів, що передбачає оптимізацію відносин викладач-студент та суб’єктний підхід до навчальної діяльності студентів. Ці аспекти важливо враховувати при організації СГП студентів в умовах ДН. Вища освіта має створювати умови для розвитку в майбутніх фахівців рефлексії у діяльності та спілкуванні, орієнтувати на найкращі зразки професійної майстерності, стимулювати до оволодіння вершинами цієї майстерності.

У контексті дослідження виділимо такі основні напрями організації та впровадження елементів ДН у процес соціально-гуманітарної підготовки студентів:

– актуалізація і врахування соціально-професійного досвіду майбутнього фахівця при побудові навчального матеріалу у дистанційному просторі;

– створення умов для самореалізації майбутнього фахівця у творчій та дослідницькій діяльності через можливість вибору індивідуальних або групових завдань, що передбачають різний ступінь залучення студента у дослідження проблеми або її фрагментів;

– можливістьвільного вибору майбутнім фахівцем (у рамках дисциплін соціально-гуманітарної підготовки) професійно-освітньої траєкторії, яка узгоджується з викладачем, що дистанційно викладає дисципліни [1].

Успішній реалізації вищеназваних напрямів сприятимуть, на нашу думку, спеціально розроблені завдання для самостійної роботи у дистанційному просторі. Ці завдання мають бути спрямовані на розвиток та формування умінь бачити та розуміти проблему, умінь будувати гіпотези, спостерігати, проводити експерименти; умінь доводити свою точку зору, умінь представляти результати досліджень іншим учасникам освітнього процесу. Робота над розвитком кожного з цих умінь рамках СГП, належний рівень засвоєння фундаментальних положень теоретичної складової підготовки, підкріплений необхідними практичними навичками є тим підґрунтям, що може забезпечити формування достатнього рівня компетентностей та цілісної системи умінь студента для успішного завершення програми підготовки та створення передумов для побудови успішної кар’єри [1].

В межах соціально-гуманітарної підготовки було створено навчальні курси, які мають інтегрований характер і структурно складаються з функціонально-узгоджених блоків: інструктивного, навчально-інформаційного, комунікативного та контрольного.

Інструктивний блок містить: загальну інформацію про курс (що вивчає дисципліна, мета та завдання курсу, зв’язок з іншими предметами тощо); навчальну програму курсу; рекомендації щодо організації процесу навчання;

навчальний план та графік вивчення дисципліни: назви тем та послідовність їх вивчення; орієнтовна кількість годин на вивчення кожної теми курсу; теми дискусій (з переліком основних питань) та час їх проведення. Інструктивний блок забезпечує реєстрацію студентів та збереження вхідних даних про них;

Навчально-інформаційний блок містить системний курс лекцій, презентацій лекцій, завдань, практичних робіт, відео файли, інформаційні посилання, глосарій, додаткову літературу в електронному вигляді; блок також надає необхідну інформацію за відповідним запитом студента: пояснення, зразки виконання вправ чи завдань, вказівки, коментарі. Тобто є системою інформаційного наповнення дистанційного курсу.

Комунікативний блок це система інтерактивного спілкування між викладачем та студентами та студентами між собою. Комунікативна діяльність студентів під час дистанційного навчання триває постійно й здійснюється за допомогою телеконференцій, електронної пошти, чатів, форумів тощо. Спілкування може відбуватись і в синхронному, і в асинхронному режимі.

Контрольний блок містить механізми тестування та контрольні завдання для перевірки та оцінювання рівня навчальних досягнень студентів, які мають і проміжний, і підсумковий характер; а також перелік індивідуальних завдань та групових проектів.

Структурну схему узагальненої моделі дистанційного навчального курсу зображено на рис. 1.2.

Рисунок 1.2 - Структурна схема узагальненої моделі дистанційного навчального курсу.

Таким чином, вивчення та аналіз наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених, нормативно-правових актів та положень уможливили дослідити особливості та основні чинники, що обумовлюють упровадження елементів ДН у процес СГПстудентів; сформулювати основні напрями побудови та впровадження елементів ДН у процес їх соціально-гуманітарної підготовки; визначити, що ДН сприятиме індивідуалізації навчання та ефективності самостійної роботи, дозволить розширити можливості майбутніх фахівців у засвоєнні освітніх програм та взаємодії з викладачем незалежно від місця їхнього перебування та розподілу часу; розробити структурну схему узагальненої моделі дистанційного навчального курсу.

2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Глобальні інтеграційні процеси, динамічний розвиток економіки та соціокультурні зміни, що відбуваються сьогодні в українській державі та зачіпають усі сфери людської діяльності, вимагають оновлення освітніх технологій та спонукають активне впровадження дистанційної освіти як важливого напряму реформування й розвитку освітньої системи України.

Як вже зазначалося у розділі 1, використання дистанційних технологій в освітньому процесі сприяє індивідуалізації процесу професійного становлення майбутніх фахівців, спонукає їх до самостійної роботи, формує інформаційну культуру, налаштовує на оволодіння новими способами здобуття та застосування знань.

Багатоаспектний аналіз сучасного стану соціально-гуманітарної підготовки студентів, можливостей упровадження елементів ДН у процес організації їх СГП становить достатню теоретичну та методологічну базу для визначення та дотримання сукупності організаційно-педагогічних умов, що мають забезпечити ефективність означеного процесу в умовах ДН.

У сучасній педагогічній науці під терміном «умови» найчастіше розуміють фактори, обставини, сукупність заходів, від яких залежить ефективність функціонування педагогічної системи. Ми у своєму дослідженні будемо послуговуватися трактуванням поняття «умова», яке пропонує сучасна дидактика: сукупність факторів, компонентів освітнього процесу, які забезпечують якість навчання [11].

У контексті дослідженні пріоритетним є визначення поняття «організаційно-педагогічні умови», яке охоплює два терміни «організація» і «педагогічні умови». Дослідник О. Войцехівський [12] зазначає, що науковці все частіше застосовують організаційний аспект у педагогічних умовах та пов’язують його з ефективністю процесів, що досліджуються. Ми розділяємо думку дослідника, який визначає організаційно-педагогічні умови як взаємопов’язані

обставини і способи організації педагогічного процесу, які утворюють певну систему та визначають ефективність функціонування цього процесу.

Організаційно-педагогічні умови в педагогічних дослідженнях розглядаються як сукупність об’єктивних можливостей змісту навчання, методів, організаційних засобів його здійснення, за яких забезпечується успішне вирішення поставленого педагогічного завдання, у нашому дослідженні СГП студентів в умовах ДН [13, с.50].У нашому дослідженні під організаційно-педагогічними умовами підвищення ефективності соціально-гуманітарної підготовки студентів в умовах дистанційного навчання будемо розуміти сукупність обставин, комплекс засобів і заходів, реалізація яких сприятиме ефективному впровадженню елементів дистанційного навчання у соціально-гуманітарну складову їх професійної підготовки.

Ретельно вивчивши досвід науковців щодо визначення організаційно-педагогічних умов ефективної організації ДН, спираючись на результати детального аналізу сучасного стану соціально-гуманітарної підготовки студентів та вивчення особливостей упровадження ДН для організації їх СГП, виокремимо організаційно-педагогічні умови підвищення ефективності соціально-гуманітарної підготовкистудентівв умовах ДН (рис.2.1)

До них ми відносимо: готовність НПП до використання елементів ДН у процесі соціально-гуманітарної підготовки; забезпечення мотивації студентів до навчання у дистанційному середовищі; наявність якісного навчально-методичного, матеріально-технічного та програмного забезпечення дистанційного навчання [4].

Розглянемо сутність, наукове обґрунтування і зміст кожної з визначених нами організаційно-педагогічних умов, що сприятимуть ефективній організації соціально-гуманітарної підготовки студентів в умовах дистанційного навчання.

Рисунок 2.1 - Організаційно-педагогічні умови підвищення ефективностісоціально-гуманітарної підготовки студентів в умовах дистанційного навчання

Перша умова – готовність науково-педагогічних працівників до використання елементів дистанційного навчання у процесі соціально-гуманітарної підготовки.

Сучасний стрімкий розвиток освіти пов’язаний з підвищенням його інформаційного потенціалу. І саме ДН стало одним з досягнень XXI століття, яке значною мірою вплинуло на освітній процес усього світу. Беззаперечним є той факт, що ДН є дуже актуальним для сьогодення й володіє колосальними інформаційними можливостями. Однак, які б вражаючі якості не були притаманні технологіям ДН, роль викладача є дуже важливою. Сучасні ІКТ, мережа Інтернет зі своїми можливостями та ресурсами є лише засобом реалізації мети і завдань науково-педагогічного працівника.

В. Кухаренко [14] звертає увагу на те, що в сучасних умовах викладача не замінюють комп’ютерами і новими ІКТ, а лише змінюють його роль. І якщо при традиційній формі надання освіти викладач більше приділяв часу читанню лекцій та проведенню практичних занять, то в дистанційній формі надання освіти суттєво змінюється зміст його діяльності. Так, розробка ДНК на базі нових ІКТ

вимагає не лише вільного володіння змістом навчальної дисципліни, а й володіння спеціальними знаннями в області цих технологій. Це стосується супроводу і допомоги здобувачу освіти при опануванні великих освітніх ресурсів. Т. Поясок [15] зазначає, що однією з умов підвищення ефективності педагогічної взаємодії учасників освітнього процесу в комп'ютерно-орієнтованому (віртуальному) навчальному середовищі є інформаційна компетентність викладача, яка визначається як готовність і здатність змістовно наповнювати, оперативно змінювати ресурси віртуального навчального середовища та продуктивно його використовувати у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців.

Отже, роль викладача при організації ДН змінюється – він стає тьютором (викладачем-консультантом). Головна відмінність тьютора від викладача полягає у тому, що він намагається більше дізнатися про свого слухача, зрозуміти його прагнення і можливості, допомогти побудувати індивідуальну траєкторію навчання. Тому НПП, що здійснює освітній процес у дистанційному середовищі, має бути готовим бачити освітній процес очима здобувачів освіти, бути організованим, терплячим, вміти мотивувати і зацікавити слухачів і, найголовніше, забезпечити максимальну ефективність, зручність і грамотність ДН [16].

Дослідники Л. Ноздріна та О. Волошок [17] виділяють такі основні риси, якими повинен володіти НПП в системі ДО: володіння комп'ютерними технологіями; володіння сучасними педагогічними методами; психологічна готовність до ДО, а саме: комунікативно-організаторські здібності; високий рівень професійної мотивації; толерантність, доброзичливість, відкритість, сприйняття себе та інших, схильність до ризику, творчості, інновацій; демократичний стиль взаємодії.

Нам імпонує думка Ю. Коровайченка [18], який важливим елементом ДО визначає специфічне кадрове забезпечення, особливістю якого є якісно нові вимоги до НПП від принципово нового рівня професійних і комп'ютерних знань та умінь до володіння концептуальними питаннями й дидактикою ДН.

Готовність НПП до використання елементів ДН в освітньому процесі буде успішною завдяки формуванню у них:

1) уявлень про ДН його форми, характерні ознаки та принципи функціонування, його нормативно-правове обґрунтування і сучасний стан;

2) навичок створення організаційних, дидактичних і комунікативних компонентів дистанційних курсів з урахуванням сучасних досягнень ІКТ;

3) знань, умінь і компетентностей НПП в області методики навчання здобувачів освіти конкретній навчальній дисципліні і проектування дистанційних курсів різних типів [28].

Науково-педагогічні працівники, що здійснюють освітній процес дистанційно повинні мати чіткі уявлення про вимоги до створення та розробки дистанційних курсів; можливості сучасних систем ДН; призначення організаційних, дидактичних та комунікативних компонентів дистанційних курсів; вимоги до електронних навчально-методичних комплексів для ДН; порядок супроводження дистанційних курсів і вимоги до контролю знань, умінь та навичок тих, хто навчається.

Крім того, викладач повинен бути готовим до:

– створення віртуального середовища для дистанційного курсу, складання інструкцій до дистанційного курсу;

– розробки анотації, навчальної програми;

– розробки дидактичних компонентів дистанційного курсу: лекцій, презентації до них, пакетів тестових завдань, глосаріїв, контрольних завдань різних типів та ін.;

– розробки комунікативних компонентів дистанційного курсу: форумів, чатів, блогів, wiki;

– супроводження процесу ДН, проведення аналізу якості дистанційного курсу та його постійне удосконалення з урахуванням сучасних напрямів і змін у дисципліні, що викладається.

Вивчаючи вимоги до готовності НПП працювати в дистанційному освітньому середовищі, варто також враховувати і культурологічні аспекти

планування ДН, а саме: особливості адаптації до ДН за допомогою мережі Інтернет для різних вікових, соціальних, етнічних та релігійних груп людей; індивідуалізувати підхід та диференціювати процес навчання з урахуванням специфіки розвитку у здобувачів освіти активного когнітивного стилю мислення; подолання психологічних проблем спілкування у комп'ютерній мережі; необхідності організації колективної праці учасників освітнього процесу у дистанційному середовищі [20].

Підсумовуючи вищесказане, можемо констатувати, що НПП, який працює в системі ДН, повинен мати високу професійну компетентність – глибокі знання у предметній галузі; здатність до творчості, терпіння і терпимість; мотивацію до роботи у дистанційному середовищі; володіння сучасними формами, методами, засобами і технологіями навчання; здатність швидко оволодівати сучасними ІКТ для ДН і, нарешті здатність до керівництва та координації дій, необхідних для вирішення різних питань в системі ДН.

Отже, докладний аналіз вимог до НПП, що працюють у системі ДН свідчить про те, що процес розробки дистанційних курсів є досить кропітким та ємним. Наші спостереження та співбесіди з науково-педагогічними та педагогічними працівниками демонструють, що не всі НПП технічно та методично готові до розробки та впровадження ДНК. Більшість досвідчених педагогів мають якісні розроблені навчально-методичні комплекси навчальних дисциплін, але не володіють у достатній мірі технічними знаннями про те, яким чином їх структурувати та трансформувати у систему ДН.

Наші пропозиції щодо імплементації першої організаційно-педагогічної умови полягають у наступному:

1) створення якісного інформаційно-освітнього середовища ЗВО, що являє собою сукупність інформації, нормативної та навчальної документації, інтелектуальних ресурсів, інформаційних технологій, комунікаційної інфраструктури та здатного виконувати наступні функції: інформаційну (полягає у задоволенні інформаційних потреб учасників освітнього процесу), освітню (полягає у своєчасному та якісному забезпеченні навчальним матеріалом),

контролюючу (забезпечує контроль самостійної роботи слухачів), організаційну (забезпечує оперативний доступ до навчальних матеріалів та взаємозв'язок НПП та здобувачів освіти для досягнення освітніх цілей).

2) підвищення кваліфікації НПП у сфері використання дистанційних технологій в освітньому процесі (залучення НПП до участі у наукових конференціях, тренінгах, семінарах, майстер-класах, що присвячені питанням розвитку та впровадженню дистанційної освіти).

3) заохочення з боку адміністрації ЗВО, факультетів, кафедр НПП, які використовують сервіси Інтернету та електронні освітні технології для підтримки традиційної освіти та розробляють навчально-методичне забезпечення для реалізації ДН.

Друга умова – забезпечення мотивації студентів до навчання у дистанційному середовищі.

Головним завданням НПП, що працює в системі ДО є створення такого курсу, який би підвищував мотивацію здобувача освіти до його опанування. І в контексті нашого дослідження ми стикаємося із подвійною проблемою: 1) мотивацією студентів до вивчення дисциплін соціально-гуманітарного циклу; 2) мотивацією майбутніх фахівців до навчання у дистанційному середовищі.

Проблему забезпечення мотивації особистості до навчання досліджувало багато вітчизняних та закордонних науковців, які переконані, що мотивація залучена до виконання абсолютно всіх навчальних процесів. Іншими словами, навчання не відбувається без поштовху.

Труднощі, що виникають у процесі ДН, можна умовно поділити на кілька груп [20; 21]:

– *особистісні* (низька внутрішня мотивація до навчання у дистанційному середовищі; незвична форма навчання – відсутність постійного контролю з боку викладача; низька здатність до самоорганізації; відсутність емоційно-психологічного контакту з іншими здобувачами освіти);

– *фізіологічні* (сприйняття навчального матеріалу з екрану комп'ютера або іншого ґаджету різниться від сприйняття друкованого матеріалу: більшість

користувачів ніби «сканують» текст, а не читають кожне слово. До того ж, читання з екрану відбувається на 25% повільніше);

– *психологічні* (при традиційному навчанні здобувач освіти входить до аудиторії із зошитами та навчальними матеріалами, що вже передбачає його внутрішню готовність до оволодіння знаннями, у нього вмикаються механізми, які будують у психіці цільову програму отримання нових знань і зміст навіть складного навчального матеріалу сприймається легше. При ДН, коли здобувач освіти опиняється перед екраном комп'ютера – вмикається зовсім інша програма. 80% людей використовують комп'ютери для ігор, відвідування цікавих сайтів, перегляду розважального контенту, спілкування у соціальних мережах. Такі сайти мають цікавий дизайн та яскраво оформлені. На підсвідомому рівні здобувач освіти щось подібне очікує і від ДНК і коли на екрані бачить серйозний текст, формули, схеми ті ін. які потрібно опанувати та виконати практичне завдання у встановлений термін, то тут виникає проблема. Ще й відсутність контролю) [20; 193].

У рамках нашого дослідження організації соціально-гуманітарної підготовки студентів в умовах ДН задля імплементації другої організаційно-педагогічної умови, а саме: забезпечення мотивації студентів до навчання у дистанційному навчальному середовищі нами запропоновано використовувати модель мотивації американського вченого Дж. Келлера [22]. Графічне зображення означеної моделі представлено на рис.2.2.

Пропонована модель, ефективність якої підтверджена застосуванням в освітньому процесі провідними країнами світу, носить назву «ARCS» та містить чотири ключові складові: увага (Attention), релевантність (Relevance), впевненість (Confidence), задоволення (Satisfaction).

Рисунок2.2 - Модель мотиваціїARCSДж. Келлера

Увага. Першим і найважливішим кроком є виявлення уваги студента до курсу і утримання її протягом усього періоду навчання. Ефективним методом боротьби з нудьгою в умовах ДН має стати різноманітність типів подачі навчального матеріалу: флеш-анімація; відео-файли, цікаві презентації; завдання у вигляді тестів, кросвордів, наведення прикладів з реального життя тощо.

Релевантність. Постійно бути уважним не вийде навіть у найдисциплінованішого слухача. Мотивація може знизитися, якщо студент не буде розуміти для себе практичну цінність отриманих знань. Тому дистанційні курси повинні доповнюватися поясненнями де отримані знання та практичні навички стануть йому у нагоді. Цінність курсу підвищиться, якщо студент буде відчувати зв'язок між отриманими знаннями і розвитком та побудовою професійної кар'єри.

Впевненість. Підтримка впевненості студента у власних силах є найважливішим з усіх компонентів підвищення мотивації до навчання. Потрібно постійно зміцнювати та підкріплювати впевненість слухача дистанційного курсу у тому, що він успішно опановує навчальний матеріал, виконує практичні та контрольні завдання на усіх етапах навчання. Якщо окремі завдання викликають труднощі, потрібно передбачити систему підказок, при виконанні тестових

завдань відмінно мотивує студента покращити результат наявність другої спроби. Своєчасний та дієвий зворотний зв'язок між викладачем і студентом також допомагає зберегти та підвищити мотивацію. Такий зв'язок має бути неформальним (коментарі, що надає викладач не мають бути шаблонними), індивідуальним та таким, що підтримує (потрібно створювати ситуацію успіху, навіть коли не має причин для заохочення, потрібно вказати на орієнтири покращення результатів).

Задоволення. Наприкінці семестру, коли студентів очікує підсумковий контроль, збільшується обсяг навчальної інформації і накопичується втома будь-яка мотивація йде на спад. І в цьому випадку потрібно впроваджувати четверту складову мотивації, необхідно продемонструвати студенту, що отримані результати відповідають його очікуванням на початку навчання. Крім того студент повинен чітко усвідомлювати, що отримані знання приведуть до позитивних змін у житті і сприятимуть успішному працевлаштуванню. Звичайно, що важливе значення мають і такі способи мотивації як заохочення додатковими балами, похвала за окремі види завдань тощо [20; 21].

Підбиваючи підсумок, можемо констатувати, що провідна функція у забезпеченні мотивації студентів до навчання в дистанційному освітньому середовищі належить НПП – розробнику ДНК. Саме НПП у відповідності до робочої навчальної програми, можливостей та очікувань студентів має обрати зміст, форми та методи навчання, визначити послідовність та етапи їх застосування задля досягнення освітньої мети – формування соціально-гуманітарної компетентності студента.

Третя організаційно-педагогічна умова – наявність якісного навчально-методичного, матеріально-технічного та програмного забезпечення дистанційного навчання.

Чинне Положення про дистанційне навчання [23] у п. 5.1 до науково-методичного забезпечення ДН включає:

– методичні (теоретичні та практичні) рекомендації щодо розроблення та використання педагогічно-психологічних та інформаційно-комунікаційних технологій дистанційного навчання;

– критерії, засоби і системи контролю якості дистанційного навчання;

– змістовне, дидактичне та методичне наповнення веб-ресурсів (дистанційних курсів) навчального плану/навчальної програми підготовки.

Педагогічно-психологічні технології ДН є системою засобів, прийомів, кроків, послідовне здійснення яких забезпечує виконання завдань навчання, виховання і розвитку особистості.

Інформаційно-комунікаційні технології ДН є технологіями створення, накопичення, зберігання та доступу до веб-ресурсів (електронних ресурсів) навчальних дисциплін (програм), а також забезпечення організації і супроводу навчального процесу за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення та засобів інформаційно-комунікаційного зв’язку, у тому числі Інтернету.

Змістовне, дидактичне та методичне забезпечення є головними складовими ДН, від яких залежить ефективність та результативність освітнього процесу. Основою цього забезпечення є дистанційний навчальний курс (ДНК). Дистанційний навчальний курс є комплексом навчально-методичних матеріалів та освітніх послуг, створених для організації індивідуального та групового навчання звикористанням дистанційних технологій.

В. Молчанюк [24] визначає дистанційний курс як цілісну дидактичну систему, що складається з різних електронних навчальних матеріалів, використовує комп’ютерні технології і можливості мережі Інтернет та забезпечує навчання і керування процесом навчання студентів. Т. Поясок [25] зазначає, що при плануванні та розробці дистанційного навчального комплексу необхідно брати до уваги те, що основні три компоненти діяльності педагога, а саме: виклад навчального матеріалу, практика, зворотний зв’язок – зберігають своє значення і у курсах ДО. Саме при ДН зміст навчально-методичних матеріалів, їх спрямованість на стимулювання самостійної творчої діяльності студентів має велике значення.

Структурну схему узагальненої моделі дистанційного навчального курсуу якій виділено його основні особливості та блоки наведено у на рис.1.

При розробці дистанційного навчального комплексу доцільно брати модель створення курсу у вигляді Web-сайту. Web – це інтерфейс, який забезпечує максимально гнучку га зручну навігацію. Цю мультимедійну модель можна використовувати не тільки як локальний інформаційний ресурс із зручним інтрефейсом і навігацією, а й як ресурс глобальної мережі Інтернет у оригінальному вигляді, а також за допомогою платформ ДН, які забезпечують середовище для здійснення навчання у комп'ютерних мережах [26].

Варто зауважити, що сьогодні існує досить широкий вибір систем ДН та управління ДН як з відкритим кодом (безкоштовних), так і комерційних.

Більшість ЗВО України та Європи для організації дистанційного освітнього процесу використовує LMS Moodle. Вибір даного програмного забезпечення не є випадковим. Moodle є гнучкою, повністю функціональною системою управління навчанням і освітнім контентом. Ми у своєму дослідженні також надали перевагу саме даному програмному продукту, розглянемо його характеристику та особливості.

Модульна об'єктно-орієнтована навчальна система (Modular Object-Oriented DynamicLearningEnvironment – Moodle) є системою управління навчанням (LMS), системою управління курсами (CMS), віртуальним освітнім середовищем (VLE) або пакетом програмного забезпечення для створення курсів ДН та web-сайтів. Навчальна система надає викладачам, здобувачам освіти та тьюторам розвинутий інструментарій для дистанційного навчання. Moodle функціонує на серверах, які підтримують PHP і MySQL [27].

Система Moodleє повністю безкоштовним програмним забезпеченням з відкритим кодом. Виокремимо основні особливості системи ДН Moodle [27]:

– система спроєктована з урахуванням досягнень сучасної педагогіки з акцентом на взаємодію між здобувачами освіти,обговорення;

– систему можна використовувати як для дистанційного, так і для традиційногонавчання;

– має простий, зрозумілий та ефективнийінтерфейс;

– дизайн має модульну структуру і легкомодифікується;

– підключеннямовнихпакетівдозволяєдосягтиповноїлокалізації;

– здобувач освіти може редагувати свій особистий обліковий запис, додаватифотографії;

– коженкористувачможевказатисвійлокальнийчас,уякийдляньогобудутьпереведені всідати (наприклад, терміни виконання завдань);

– підтримуютьсярізніструктурикурсів:«календарна»,«тематична»;

– коженкурсможебутидодатковозахищенийзадопомогоюкоду;

– достатній набір інструментів для створення курсів: Чат, Опитування, Форум, Глосарій, Лекція, Тест, Анкета,Wiki, Семінар, Ресурс (у вигляді текста, веб-сторінкиабо у виглядікаталогу);

– можливість відображення на головній сторінці курсу змін, що відбулися з часу останнього входу слухачів в систему;

– майжевсінавчальні матеріали можна редагувати за допомогоювбудованоготекстовогоредактора;

– оцінюваннязавданьвідображаються наоднійсторінціта можуть бути отримані у вигляді файлу

– доступний повний детальний звіт про роботу слухача в системі;

– доступне налаштування e-mail (розсилки новин, форумів, оцінок та коментарів викладачів).

До переваг системи можнавіднести також: підтримку великою кількістю людей з усьогосвіту; високупродуктивність; підтримку більш ніж сімдесяти мовсвіту; можливість працювати з кодуваннямUTF-8; відповідність вимогам CSS і XHTML 1.0Transitional; більше ніж 37 тисяч зареєстрованих Moodle web-сайтів, більше 16 млн. користувачів, 1,8 млн. викладачів, 1,6 млн. дистанційнихкурсів [27].

Для нашого дослідження вибір СДН Moodle був обумовлений тим, що вона розповсюджується безкоштовно і може бути завантажена та встановлена на будь-

який комп’ютер. Платформу Moodle широко використовують ЗВО України та Європи, отже є можливість обміну досвідом. До того ж, провідні ЗВО, якіорганізовують ДН на базіпрограмного продукту Moodle, як правило, маютьцентриелектронногонавчанняаболабораторіїдистанційнихтехнологій, де працюютькваліфікованіфахівці. Працівникицихцентрівпропонуютьвикладачам пройти курсипід час якихнадаєтьсяможливістьознайомитись та засвоїтиусітехнічні та навчально-методичніможливостіплатформиMoodle, сформуватинавичкистворенняелектроннихресурсів та їхньогорозміщення у дистанційномукурсі (тексти, графіки, формули, ілюстрації, аудіо, відео, глосарійтощо) та навичкивикористанняінструментівінтерактивногоспілкуваннязіздобувачамиосвіти , опануватипропоновані системою форми контролю знань (чати, форуми, завдання, опитування, тестування). Під час розробки дистанційних курсів ми мали постійну технічну та консультаційну підтримку з боку фахівців Центру електронного навчання з питань вибору структуризації курсів, створення та налаштування тестових завдань, наповнення курсу навчальними матеріалами, роботи зі звітами та журналом оцінок, роботи з інструментами для створення курсів та ін.

До матеріально-технічного та програмного забезпечення ДН належать матеріальні об’єкти та технічне обладнання. Технічне обладнання містить: програмне забезпечення загального та спеціального призначення (у тому числі для осіб з особливими потребами), яке має бути ліцензійним або побудованим на програмних продуктах з відкритими кодами; високошвидкісні лінії зв’язку, прикладні комп’ютерні програми, необхідні для підтримки WEB-сайтів та інформаційних ресурсів.Впровадження елементів ДН в освітній процес ЗВО неможливе без використання сучасних ІКТ. Якісне та ефективне застосування ІКТ може бути реалізовано за умови гармонійної інтеграції їх у освітній процес та забезпечення нових можливостей як для викладачів, так і для студентів.

Як правило, провідні ЗВО України мають розгалужену локальну комп’ютерну мережу, яка об’єднує швидкісним 100 Мб/с каналом всі підрозділи

ЗВО, потужну серверну частину, вихід до мережі Internet зі швидкістю не менше 1 Мб/с. Через локальну комп'ютерну мережу усі підрозділи ЗВО мають можливість здійснювати освітній процес, оперативно отримувати нормативну, навчально-методичну, наукову документацію та інформацію, користуватися бібліотечними фондами та фондами електронного архіву навчально-методичних матеріалів тощо [19].

Таким чином, організаційно-педагогічними умовами підвищення ефективності соціально-гуманітарної підготовки студентів в умовах дистанційного навчання є: готовність науково-педагогічних працівників до використання елементів дистанційного навчання в процесі соціально-гуманітарної підготовки; забезпечення мотивації студентів до навчання у дистанційному середовищі; наявність якісного навчально-методичного, матеріально-технічного та програмного забезпечення дистанційного навчання. Кожна з виділених нами умов пов'язані між собою та являють комплекс заходів, що сприяє ефективній організації соціально-гуманітарної підготовки студентів в умовах дистанційного навчання.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз соціально-гуманітарної складової змісту професійної підготовки майбутніх фахівців провідних закладів вищої освіти засвідчив наявність у відповідних навчальних планах недостатньої кількості соціально-гуманітарних дисциплін, що утруднює розвиток *softskillscompetencies*.

Установлено необхідність зміни підходів до організації соціально-гуманітарної підготовки студентів та обґрунтовано доцільність запровадження елементів дистанційного навчання у процес викладання соціально-гуманітарних дисциплін. Визначені основні чинники та напрями організації зазначеного процесу. Розроблено структурну схему узагальненої моделі дистанційного навчального курсу, яка містить чотири функціонально-узгоджені блоки: інструктивний, навчально-інформаційний, комунікативний та контрольний.Визначено та охарактеризовано структуру соціально-гуманітарної компетентності, що складається з таких компонентів: когнітивний; мотиваційно-ціннісний; діяльнісно-комунікативний.

2. На підставі аналізу сучасного стану соціально-гуманітарної підготовки студентів у ЗВО, можливостей упровадження елементів дистанційного навчання в організацію їх соціально-гуманітарної підготовки визначено сукупність організаційно-педагогічних умов, що мають забезпечити ефективність означеного процесу. Організаційно-педагогічні умови підвищення ефективності соціально-гуманітарної підготовки студентів у ЗВО в умовах дистанційного навчання визначені, як сукупність обставин, комплекс засобів і заходів, реалізація яких сприятиме ефективному впровадженню елементів дистанційного навчання у соціально-гуманітарну складову їх професійної підготовки. Виокремлено наступні організаційно-педагогічні умови: готовність науково-педагогічних працівників до використання елементів дистанційного навчання в процесі соціально-гуманітарної підготовки; забезпечення мотивації студентів до дистанційного навчання; наявність якісного навчально-методичного, матеріально-технічного та

програмного забезпечення дистанційного навчання. Надано пропозиції щодо їх імплементації.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Попенко Н. В. Особливості впровадження елементів дистанційного навчання у процес соціально-гуманітарної підготовки магістрів природничих спеціальностей. *Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського. Професійна освіта*. Кременчук, 2019. Вип. 3 (116). С. 51–57.

2.Шуневич Б. Дистанційне навчання в системі вищої освіти Європи та Північної Америки : монографія. Київ : КНУ, 2005. 365 с.

3. Васильєв А., Коровайченко Ю. Дистанційненавчання – цесучасно: перспективирозвиткуновоїформинавчаннястудентів.*ОсвітаУкраїни.* 2013. 17 червня. (№24). С. 6.

4. Прошкін В. Основні підходи до визначення поняття «науково-дослідна робота студентів».*Наукова скарбниця освіти Донеччини*. 2009. Вип. 2 (5). С. 114–112.

5. Кулик Л. О., Ткаченко Л. В. Формування умінь та навичок науково-дослідної діяльності студентів напряму підготовки «Фізика». *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки.* 2013. Вип. 109. С. 190–192.

6. Дембицька Н. М., Кобилянський О. В. Організація науково-дослідної роботи студентів в процесі вивчення дисципліни «Охорона праці». *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка, Серія педагогічна.* Кам'янець-Подільський,2015. № 21. С. 191–194.

7. Логинова Н. А.Развитие личности и ее жизненный путь.*Принцип развития в психологии*/ под ред. Л. И. Анцыферовой. М.: Наука, 1978. С. 156–172.

8. Климов Е. А.Психология профессионального самоопределения : учеб.пособ. М. : Академия, 2010, 304 с.

9. Положення про порядок реалізації права на академічнумобільність :Постанова КабінетуМіністрівУкраїнивід 12.08.2015 р. № 579.URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/248409199. (дата звернення: 24.10.2018).

10.Гурина Д. Л., Садина С. С., Сироткин Н. А. Физики и лирики: новации в образовании и универсальная личность.*Известия высших учебных заведений. Гуманитарные науки*. 2010. Том 1. Вып. 2. С. 150–153

11. Коджаспирова Г. М., Коджаспиров А. Ю. Словарь по педагогике. М. :МарТ, 2005.

12. Войцехівський О. Л. Організаційно-педагогічні умови формування готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до професійної діяльності за напрямком «охорона та захист державного кордону». *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Педагогічні науки.* Вип. 4. 2011. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2011_4_10. - 48 с.

13. Максимова Л. П. Визначення організаційно-педагогічних засад забезпечення якості професійної підготовки майбутніх економістів засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Вісник Кременчуцького національного університету ім. Михайла Остроградського. Педагогічні науки.* Кременчук, 2014. Вип. 1 (84). С. 48–59.

14. Кухаренко В. М. Дистанційний навчальний процес : навч. посіб. / за ред. В. Ю. Бикова та В. М. Кухаренка. К. : Міленіум, 2005. 292 с.

15. Поясок Т. Б., Беспарточна О. І. Організація педагогічної взаємодії учасників освітнього процесу в комп'ютерно орієнтованому навчальному середовищі закладу вищої освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018. № 5. Т. 67. С. 199–212. URL: https://doi.org/10.33407/itlt.v67i5.(дата звернення 07.04.2019).

16. Попенко Н. В. Готовність науково-педагогічних працівників до використання елементів дистанційного навчання в освітньому процесі. *Проблеми та шляхи реалізації компетентнісного підходу в сучасній освіті*: матеріали Міжнар. наук.-метод. конф. (м. Харків, 11-12 квітня 2019 р.). Харків, 2019. С. 164–167.

17. Ноздріна Л. В., Волошок О. В.Методичні підходи до дослідження психологічної готовностівикладачів ВНЗ у процесі дистанційного навчання.*Віртуальнийосвітнійпростір: психологічніпроблеми(до 85-річчя Ю. І. Машбиця)* : тез доп. ІІІ міжнар. наук.-практ.Інтернет-конференції (м. Київ,30 червня 2014р.)URL:http://www.newlearning.org.ua/sites/default/files/praci/Tezy-2014/Nozdrina_Larysa_2014.pdf.

18. Коровайченко Ю. М. Фактори нормативного забезпеченнядистанційноїосвіти.*Новітехнологіїнавчання* : наук.метод. зб. / редкол. В. О. Зайчук та ін. Київ, 2001. Вип. 30. С. 3–8.

19. Попенко Н. В. Організаційно-педагогічні умови підвищення ефективності соціально-гуманітарної підготовки магістрів природничих спеціальностей в умовах дистанційного навчання. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*: зб. наук. пр. / голов. ред. А. В.Сущенко та ін. Запоріжжя, 2019. Вип. 65. Т. 2. С. 100–106.

20.Попенко Н. В. Забезпеченнямотиваціїмагістрівприродничихспеціальностей до опануваннясоціально-гуманітарнихдисциплін в умовахдистанційногонавчання. *Сучаснавищаосвіта: реалії, проблеми, перспективи:*матеріалиVВсеукраїнськоїнауково-практичноїконференції (м. Кременчук,14-15 травня 2019 р.). Кременчук, 2019. С. 53–55

21. Попенко Н.В. Організація дистанційного навчання у закладах вищої освіти засобами платформи Moodle. Харків : ФОП Панов А.М., 2020. 56 с.

22.Keller J. M. Motivation, Learning, and Technology: Applying the ARCS-V Motivation Model. *Participatory Educational Research (PER.).* 2016. Vol. 3. No 2.P.1–13. Florida State University, USA. URL: http://www.perjournal.com/archieve/issue_3_2/1-per_16-06_volume_3_issue_2_page_1_15.pdf

23.Про затвердження Положення про дистанційненавчання : Наказ Міністерстваосвіти і науки Українивід 25.04.2013 р. № 466. Дата оновлення :

21.08.2015.URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13. (дата звернення: 13.08.2017)

24. Молчанюк В. А. Теоретичні засади навчально-методичного забезпечення дистанційного навчання. *Науковий вісник Донбасу*. 2016. № 1-2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2016_1-2_5.

25. Поясок Т. Б., Беспарточна О. І. Організація педагогічної взаємодії учасників освітнього процесу в комп'ютерно орієнтованому навчальному середовищі закладу вищої освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018. № 5. Т. 67. С. 199–212. URL: https://doi.org/10.33407/itlt.v67i5.(дата звернення 07.04.2019).

26. Ладик О. І., Осипчук С. О. Реалізація навчального матеріалу для дистанційного навчання на базі програмної платформи управління електронним навчанням Moodle. *Наукові записки Українського науково-дослідного інституту зв'язку* : наук.-вироб. зб. К., 2008. № 5 (7). С. 78–87.

27. Михайличенко О. В. Суспільно-політичні та гуманітарні науки: теорія, історія та методика навчання : навч. посіб. Суми : СДПУ, 2011. 347 с.

28. Попенко Н. В. Організаційно-педагогічні умови підвищення ефективності соціально-гуманітарної підготовки магістрів природничих спеціальностей в умовах дистанційного навчання. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*: зб. наук. пр. / голов. ред. А. В.Сущенко та ін. Запоріжжя, 2019. Вип. 65. Т. 2. С. 100–106.